

Obrtnijske raznoterosti.

Stopljen les. Francoskemu kemiku E. Bizonartu se je baje posrečilo na neki mehaničen način les razstopiti. To je velike važnosti za znanost in industrijo. Razstopljenemu lesu bode mogoče dati poljudno obliko. Baš sedaj se misli na to, da bi iz njega vlivali tiskarske črke.

Prvi strojevodja. V Angliji je umrl nedavno prvi železniški strojevodja Josip Bells v 84. letu. Bells je vodil prvo slavno Stephensonovo lokomotivo „The Rokat“

Velikanski top. V državni livarni v Peterburgu so nedavno vlili top, ki tehta 8300 pudov ali 3470 centov. Ta top je namenjen za črnomoško brodovje. V Sebastopolj so ga peljali s posebnim vlakom, ki je prevozil le 17 kilometrov v jedni uri. Ker bi navadni vozovi ne bili mogli nositi take teže, so se zgradili posebni vozovi iz jekla in tako zvezali, da je topova teža se razdelila na več voz.

Kmetijstvo.

Koristni ptiči.

Posebno razne ptice pevke so jako koristne za kmetijstvo, zato pa poljedelec umno ravna, ako jih varuje in skuša privabiti na svoje posestvo. Žal, da se po nekaterih krajih baš ptiči love in preganjajo. Koliko pokončajo lastovk Italijani, kadar potujejo preko Italije v Afriko ali se vračajo od tod. Priporčalo se je, da naj bi se sklenil mejnarodni zakon v varstvo koristnih ptičev, a storilo se do dandanes še ni nič v tem oziru. Stvar je težavna. Treba bi bilo pogajanj mej raznimi vladami in razni parlamenti bi morali sklepati. Dolgo bi trajalo, predno bi se doseglo kako sporazumljenje. Jako dvomljivo je, da bi Italija privolila v tak zakon, kateremu bi nasprotovala večina italijanskega prebivalstva. Veliko vprašanje je pa, kako bi se ta zakon izvajal, ko bi se tudi uvel. Nekateri države bi se zanj nič ne zme-nile. Ostal bi zlasti v južnoevropskih deželah na papirju, ko bi dotične države vedele, da jih s kakim posebnim pritiskom nikdo ne bode silil k spolnovanju. Vsaj nas skušnija uči, da se še v naši državi zakoni v varstvo koristnih ptičev kaj površno izvajajo v nekaterih občinah.

Treba je torej gledati, da na drugi način varujemo ptice in skrbimo za njih pomnoženje. Posebno je odvisno od tega, da se število koristnih ptičev množi ali manjša, kakor imajo priložnost za gnezditve. Baš v tem oziru so se razmere v sedanjem stoletju mnogo na slabše obrnile. S trnjem in ločjem prerastena močvirja in bajerji, s koreninami prerasli nad vodo viseči bregovi ob potokih, večji in manjši živi ploti, stara otla drevesa, gozdiči na polju zginjajo in ptiči vsled tega nimajo kje gnezditi. Ko se vrednost zemlje vekša in prebivalstvo množi, se cela močvirja in jezera posuše in z grmovjem obrasli kraji se preminjajo v njive.

Intenzivneje kmetijstvo in gozdarstvo ni nič kaj ugodno za ptiče. Vsa odlišna in zlasti otla drevesa, kjer so gnezdili razni duplarji, se kar odpravijo, z gostim grmovjem prerasli srednji visoki gozd se vedno bolj

umika visokemu gozdu, ob potih in robovih se grmovje več ne trpi.

Če pomislimo, da se železnice, brzojavi, napeljave električne razsvetljave in druge take naprave, ki motijo mirno življenje ptičev, vedno bolj množe, se pač moramo le čuditi, da imamo še toliko ptičev. Seveda zaradi ptičev ne bomo popustili intenzivnega poljedelstva ali gozdarstva, ki nam mnogo več donša, kakor je donšalo obdelovanje zemlje po stari navadi, tudi grajenja železnic in drugih podobnih naprav zaradi ptičev ne bodo nikjer opustili. Treba je, da na drugi način ptičem pre-skrbimo za nadomestilo, kar se jim je vzelo s predrugačenjem kulturnih razmer.

To tudi ni tako težko, kakor bi si morda kdo mislil. Nikakor ni potreba, da bi zemlja zaradi tega morala povrniti se v prejšnje stanje. Ptice se nikakor ne drže posebno trdno starih navad, navadijo se hitro novim življenjskim razmeram. Treba je samo, da vsaj nekoliko stvari uravnamo po potrebah ptičev, da jim omogočimo življenje.

Pri vsem, kar storimo zunaj v prosti prirodi, mislimo na ptice in povsod glejmo, kako da jim preskrbimo priložnost za gnezditve. Zasajajmo gozdiče, kakeršni so ugodni za gnezdenje ptičev, obešajmo na drevesa škatlje, v katerih bodo ptice gnezdile in varujmo ptice pred njih sovražniki.

Pri prenovljenju poljedelskih in gozdarskih razmer ni potreba, da bi se vselej s starim kar pomedlo. Večkrat se lahko v tem oziru malo popusti. Marsikateri živi meji, marsikateremu staremu drevesu, marsikateremu grmičevju ali z grmovjem obrobljenemu potoku se lahko prizanese. Večkrat se staro jedino zaradi tega kar odstrani, da se le malo ložje zemlja obdeluje. S tem se pa na drugi strani več izgubi, kakor se na jedni strani pridobi.

Tudi pri gozdarstvu se lahko mnogo stori za ptiče, ne da bi se dohodki gozdov dosti pomanjšali. Seveda veliko izlišnih dreves se ne more puščati, a nekatera stara za gnezdenje ptičev posebno pripravna drevesa bi se lahko pustila. Njih lesna vrednost že tako ne more priti v poštev, ker se po zemlje izgubi, se pa na drugi strani obilno povrne, ker se ohranijo koristni ptiči in netopirji. Ravno v tem oziru se mnogokrat silno greši. Kak posebno moder gozdar da posekati vse staro drevje, da potem gozd več donša. Tiči, ki gnezdiijo v votlih drevesih, potem nimajo kje gnezditi, in posledica temu je, da se pomnože gosence po sosednem polju in vrtilih, ker jih ptiči ne preganjajo. Pa tudi v gozdu se škodljivi mrčesi množe.

Nadalje se lahko mnogo stori za ptiče, ako se v visokih gozdih ob potih in mejah poskrbi za nasade grmičevja. To se da z malimi stroški doseči, za to je posebno ugoden gaber, beli trn in dren. Ta drevesa naj se vsakih deset let jedenkrat posekajo. Tako dobimo gosto grmovje, ki se da v hrastovih gozdih za zmiraj, v bubovih pa dolgo ohraniti. Tudi pod jesenovjem vspeva tako

grmičevje. Tako grmovje pa ni le ugodno za ptiče, temveč je tudi ugodno za lovce.

Ptiči tudi gnezdijo v gozdih v skladovnicah napravljenih drv v kupih hoste. Kjer razmere dopuščajo, naj se drva ne odpravljajo iz gozdov, koder gnezdijo ptiči in s tem se tudi mnogo gnezd ohrani.

Ravno tako kakor gozdar, pa tudi poljedelec in vrtnar lahko mnogo storita za varstvo ptičev. Marsikako staro drevo na vrtu in polju, marsikako drevje, marsikak grm lahko brez škode ostane.

Skušnja uči, da ptiči posebno radi gnezdijo v gozdih, v katerih leži staro listje. Menda ptiči dajo prednost takim krajem zaradi tega, ker se poprej čuje v listju, ako se bliža kaka nevarnost.

Na mesto žičnih plotov naj se napravijo živi plativi, da v njih gnezdijo ptiči. Taki plotovi naj se obrezujejo jeseni in v zgodnji pomladi, nikakor ne po letu, da se ptiči pri valjenju ne vznemirujejo.

Dobro je pa tudi, če se na primernih krajih zasadi nalašč grmičevje v varstvo ptičev. Za tako grmičevje so najboljši beli trn, česnimovje, gaber, bezeg, brinje, divje rože, mej katere se zasadi kot jesen in hrast. Grmičevje postane jako gosto in gnezda so v takem trnju zlasti varna pred hudobnimi ljudmi. To grmovlje se čez nekaj let poseka pa ne prav pri tleh; posamični grmi se pa kar puste. Potem namreč se gostejše israste.

(Konec sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Gnojenje vrtov. Vrt potrebuje še več gnoja, nego polje, ker večkrat vzamemo z njega pridelke. Za zelenjadne vrte je posebno dober že malo strohel goveji gnoj, katerega ni zlepa dosti. Skušnje pa vendar kažejo, da se rast še posebno pospeši, ako se pridene še nekaj umetnega gnoja, posebno superfosfata. Tudi straniščni gnoj je dober za vrte, a se vendar sam rabiti ne sme. Tak gnoj naj se pomeša z lesnim pepelom. Če se gnoj jeseni vozi na vrt, naj se ne pusti na kupih, temveč naj se razstrosi. Na ta način dosežemo, da deževnica in snežnica raztopljuje dele gnoja odneseta v zemljo, kar je posebno dobro. Gnojnica je dobra za take rastline, ki zahtevajo sveži gnoj in hitro rasto, kakor salata. Z gnojnico naj se po vrtilih poliva le ob deževnem ali hladnem vremenu, kajti drugače se požgo korenine. Dober vrtni gnoj so saje posebno za apneno in kremenčevo zemljo. Tudi se lahko pomešajo z apnom in prstjo.

Ptice pevke v Afriki. Te dni so iz Londona odpeljali 120 tisoč ptic pevk v kapsko kolonijo v južno Afriko. Ondi jih bodo spustili, da bodo preganjale škodljive mrčese.

Dveh kokošij ne pusti valiti druga blizu druge. Večkrat zamenjata gnezdi. Na enem gnezdju sta obe, na drugem pa nobena. Ravšate se mej seboj tudi za jed. Večkrat raztrgata gnezdi in pobijeta jajca.

Kakšen med naj se spravi. Če se mora med dolgo spraviti, morda dalje kakor jedno leto, se vzame med iz satovja, ki je bilo popolnoma pokrito. Med iz nepopolnoma zakritega satovja se tako dolgo ne drži.

Pav je dober vremenski prerok. Kadar skače po drevesnih vrhovih in po vrtnem zidu, bode dež, kadar se pa skriva mej vejami dreves, bode pa lepo vreme.

Poučni in zabavni del.

Knjige „Slovenske Maticе“.

(Dalje.)

Profesor Glaser letos nadaljuje zgodovino slovenskega slovstva in sicer letošnji zvezek opisuje slovstveno zgodovino od začetka velikega francoskega punta do leta 1848. Pisatelj je knjigo razdelil v dva oddelka. Prvi obsega slovstveno zgodovino od 1790. do 1815. in drugi pa od 1815. do 1848. leta. Razdelitev se torej opira na običajno zgodovinsko razdelitev. Če je opravičeno tudi slovstveno zgodovino tako deliti, ne bomo preiskovali. Vsaj še nekateri učeni možje nekako dvomijo, da bi bila sedaj običajna razdelitev zgodovine znanstveno utemeljena. Omenimo naj samo Rusa Danilevskega.

Pisatelj nam v vsakem delu podaje celotno sliko slovstvenega delovanja dotične dobe in ob kratkem življenje dotičnih pisateljev. Reči moramo, da je knjiga jako natančna. Pisatelj navaja najraznovrstnejše podrobnosti. Vidi se, da je pisatelj jako skrbno zbiral gradivo.

Ta doba slovenskega slovstva ni posebno zanimiva, zato je knjiga bolj pusta. Pisana pa tudi ni posebno zanimivo. Pozna se, da jo je pisal učen jezikoslovec.

Zgodovino literature in znanosti pisatelji običajno obravnavajo na dva načina. Nekateri pokladajo glavno važnost na življenje pisateljev in učenjakov. Popisujejo vsako podrobnost iz njih življenja, vmes upleto v večkrat kako mično zgodovinski ne baš utrjeno zanimivo dogodbico. Ta način se ne more strogo znanstven imenovati, a ima to prednost, da je opis živahen, da ga čitatelj z veseljem čita, če tudi ni poseben prijatelj dotične stroke. S tem se vzbuja v širših krogih veselje do slovstva in znanosti. Drugi se pa zopet drže le bolj stvari same in so jim pisatelji nekako bolj postranska stvar. Ta način je bolj znanstven, in iz njega bolje spoznamo napredek slovstva ali znanstva, ideje, ki so je vodile. Tako opisovanje navadno bolj suhoparno postane, posebno če pisatelj ni izredno spreten v zanimivem popisovanju. Gsp. Glaser je hodil nekako bolj sredno pot, a reči moramo, da se je bolj držal poslednjega načina popisovanja. Semtertja je knjiga vsled tega bolj podobna bibliografiji.

Sicer je pisatelj bil jako objektiven, kar je posebno potrebno pri nas, ko se vsaka beseda rada zaobrača in porablja za kake napade. Vsled tega pa knjiga malo bolj dolgočasna postaja. Nekaj subjektivnosti, lastne sodbe, tako knjigo naredi zanimivo. Vsa pisateljeva sodba se omejuje najbolj na jezikoslovje. Posebno je obdelan Prešeren bolj po šolski. Pisatelj navaja le vsebino pesmij njegovih in govori o njih obliki. Nikakor pa ni pojasnil vpliva tujih pesnikov zlasti Petrarke in Byrona na Prešerna. Premalo se tudi omenja Prešernova kulturna važnost za slovenstvo, ideje, ki so ga vodile. Dozdeva se nam, da se je pisatelj nekako nalašč vsem izogibal, da ni dal povoda za napade od te ali one strani. Vsaj je

in da so ozkotirne železnice pri nas nepopularne, na Kranjskem pa sploh neznane. Če se je vzlic temu dež. zbor odločil, podpirati eventualno tudi ozkotirno železnico, storil je to le, ker so to jako odlični poslanci za-trjevali, da stoji vlada jako odločno na stališči, naj se gradi ozkotirna železnica, in da bi za normalnotirno železnico niti potrebne koncesije ne dala. V dokaz tega se sklicujem na vladne motive, kateri so bili merodajni pri koncesijoniranju dolenjskih železnic. (Konec sledi.)

Kmetijstvo.

Koristni ptiči.

(Konec.)

Bolj če je gost grm, rajši gnezdijo ptice v njem, ker najdejo boljše varstvo proti raznim sovražnikom. Zaradi tega, je treba tako grmovje večkrat pomladiti. Dobro je, če je blizu grmovja kaka voda, bodi si tudi le kak osuševalni jarek. V takih grmovjih se ptice kmalu naselijo. Če se grmovje zaradi nekaki golišavi, včasih zares precej ne pridejo ptiči, ker ga ne najdejo. Drugače je blizu gozdov. Če so le ptiči kje v bližini, naselijo se v takem grmovju.

Seveda ni vsakemu mogoče večjega prostora zasadi-
diti z grmovjem, ki mu tako dosti ne donša, a vedno se najde močviren ali kamnit kot, ki sicer dosti ne nese, ki se pa da z grmovjem zasaditi, da se dobi zavetje za ptiče.

Posebno dobro varstvo za ptiče so dolgi drevoredi ob cestah in železnicah. Vlaki ptic nikakor ne begajo. Dr. Lieber je našel na stotine ptičjih gnezd v trnovi ograji posajeni ob gera-eichiški železnici.

Tudi radi ptiči gnezdijo v vrhovju jagnetov, katerim se odseka vrh in se večkrat obsekajo, da imajo potem gostejše veje. Posebno v duplih starih vrb radi gnezdijo razni ptiči.

Ob jednom je pa treba za duplarje napravljati škat-
ljice in jih obešati na drevesa, da gnezdijo v njih. Pri tem je pa vendar treba omeniti, da se ptiči precej ne navadijo, da bi gnezdili v takih škatljah. Odločijo se za to, če ni druge priložnosti za gnezdenje. Potem ko se pa navadijo, pa gnezdijo v vsaki škatlji, bodi si kakor koli obešena. Kar se tiče skorcev, je treba omeniti, da je treba škatlje za gnezdenje jim visoko obesiti in precej daleč od človeških stanovanj, a pri vsem tem prva leta ni računati na poseben vspeh. Najboljša je taka škatlja, ako je razen strehe, narejena iz jednega kosa lesa. Na dnu mora imeti izdolbeno jamico, v katero lahko ptiči kar polože jajca, kajti nekateri ptiči ne delajo še posebnega gnezda.

Škatlje za gnezdenje ptičev pa morajo imeti debele stene in dno, da lahko po svoji navadi gnezdo razširijo in poglobe. Največja ovira za razobešanje tacih škatelj za gnezdenje ptičem je to, da so običajno predrage.

S tem pa še ni zadosti, da se da ptičem priložnost za valitev, mora se jih tudi varovati pred raznimi sovražniki. Jako nevarni sovražniki koristnih ptičev so kune, dihurji, srake, sokoli in mačke, katere je treba pokončavati. Mačka, katera se drži doma, je koristna žival, če se pa jame potepati po polju, je pa vprašanje, če naredi več škode pri tičih ali pa več koristij z lovljenjem mišij. Nekateri trdijo, da mačka, ki se navadi ptiče loviti, ne mara več za miši. Treba je napovedati vojno raznim sovražnikom naših ptičev.

Seveda jeden najnevarnejših sovražnikov je pa človek. Mladi dečki večkrat trgajo tičja gnezda. Tu je naloga učiteljev in duhovnikov, da poučujejo prebivalstvo o koristi ptičev, da jih ljudje potem ne bodo preganjali. Tukaj si lahko pridobe velicah zaslug za ljudski blagor.

Poučni in zabavni del.

Knjige „Slovenske Maticе“.

(Konec.)

Zabavne knjižnice IX. zvezek. Ta knjiga obsega dva spisa. — Prva je povest „Temni oblaki“, spisal Dobravec. Dogodek se vrši v Ilirski Bistrici na Notranjskem. Andreja Lesarja pobije in oropa neznan človek. Deset let kasneje snubi Josip Korenčan ranjkega hčer Gabrijelo. Da bi razdril nameravano zvezo in se tako maščeval nad starim Korenčanom, obdolži Lah Menigo Josipovega očeta, da je on pobil in oropal Lesarja. Sodišče sicer oprostí zatoženega radi pomanjkanja dokazov, a zato se razdre nameravana ženitev. Josip Korenčan skuša dokazati nedolžnost očetovo. Sumi Gašperja Suhorca, ki je odšel ob času uboja na Hrvaško in tam živel deset let. S pomočjo ovčarja Trobca nabere toliko dokazov, da res pokliče sodišče Suhorca pred porotnike. Toda tudi temu ne dokažejo hudodelstva in ga oprostite zatožbe. Ušel bi bil zasluženi kazni, da ni slučajno pokazal profesor Frankič Lesarjeve listnice, katero je kupil pred desetimi leti na Hrvaškem njegov brat od Suhorca. Prestrašeni Suhorec obstane zločin in prejme zasluženo kazen. Korenčanova in Lesarjeva družina se spravita in praznujete spravo pri dvojni zaroki, Josipovi z Gabrijelo in Ivan Lesarjevi z nečakinjo prof. Frankiča.

Vsebina povesti je prav zanimiva. Značaji posameznih oseb so dobro orisani. Sploh se bere jako gladko ta povest. Trobčevo obnašanje je nenavadno. Lahko bi dokazal Suhorcu hudodelstvo, toda odloži svojo izjavo na kasnejši čas. Še le ko pokaže Frankič listnico, privleče Trobec Suhorčevo ovratnico iz žepa in jo pomoli prestrašenemu hudodelniku. Naposled še zažge Suhorčeva žena hišo svojo; mogoče zato, da se je zamogel peljati tudi Ivan Lesar z nevesto na pogorišče, kakor v začetku povesti Josip Korenčan z Gabrijelo? Sicer pa moramo pripoznati, da je ta povest jako dobra.

Drugi spis je: „Čolnarji in brodniki na Ljubljani in Savi“, spisal Ivan Vrhovec. Znani pisatelj nam po-